

УДК 338.43:636.2

ФОРМУВАННЯ СТРУКТУРИ ПОГОЛІВ'Я ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ У ГОСПОДАРСТВАХ ЛЬВІВЩИНИ

І. Макар, аспірант

*Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З.
Гжицького*

Постановка проблеми. Розвиток скотарства є актуальною проблемою сьогодення, адже різні види продукції цієї галузі – важливі складові у харчуванні населення, а також сировина, що забезпечує діяльність багатьох галузей промисловості. На жаль, у сьогоdnішніх умовах спостерігається зменшення поголів'я великої рогатої худоби, що у свою чергу негативно впливає на обсяги виробництва тваринницької продукції. Тому галузь потребує докорінного перегляду організаційної системи її ведення. Передусім це вирішення питань щодо збільшення поголів'я тварин, удосконалення його структури і на цій основі – підвищення результативності ведення скотарства. Саме в цих аспектах розглядатимемо окреслену проблему.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми скотарства вивчали й зробили значний внесок у його розвиток такі вчені, як П. Березівський [1], М. Зубець, І. Гузєв [2], С. Канцевич [3], П. Саблук [4], Н. Шиян [5], М. Шульський [6] та ін. Глибокими у поліпшенні структури й обороту стада сільськогосподарських тварин є дослідження С. Воробця, О. Жученка [7], В. Нусратулліна [8], А. Скрипки [9]. Однак деякі проблеми і дотепер не мають остаточного наукового вирішення, залишається чимало невирішених важливих питань, пов'язаних із підвищенням ефективності виробництва продукції скотарства. Саме ці обставини зумовлюють потребу в подальшому дослідженні стану розвитку скотарства з акцентуванням уваги на наявність поголів'я та його структуру.

Постановка завдання. Мета нашого дослідження – проаналізувати особливості розвитку скотарства і дати оцінку статеві-віковій структурі стада великої рогатої худоби у господарських аграрних формуваннях Львівщини та на основі цього узагальнити висновки щодо результативного співвідношення груп тварин у стаді.

Виклад основного матеріалу. Планування поголів'я великої рогатої худоби необхідне для ефективного розвитку скотарства. Важливе значення при цьому має структура стада, яку визначають як відсоткове відношення статевих і вікових груп худоби до загального поголів'я на певну дату. Науковець П.С. Березівський вважає, що структура стада повинна відображати напрям розвитку господарства та відповідати його спеціалізації [1, с. 18]. Керівник будь-якого аграрного формування у своїй діяльності ставить перед собою мету – отримання максимального прибутку від виробництва. Щоб досягти її в галузі скотарства, повинна бути сформована раціональна структура стада тварин, за якої виробляють найбільшу кількість високоякісної продукції за найменших витрат. Планування співвідношення груп тварин повинно сприяти перспективному розвитку скотарської галузі.

Структура стада, як було зазначено, має відповідати напряму розвитку скотарства. Науковими дослідженнями встановлено, що у молочному скотарстві питома

вага корів у стаді становить 60-70% (у деяких приміських молочних господарствах навіть 90%), у молочно-м'ясному – 45-50%, у м'ясному – 35-40%. Розрізняють такі чинники, що впливають на визначення певної структура стада:

- спеціалізація за виробництва певного виду продукції;
- природні особливості відтворення стада;
- особливості й характер організації кормової бази господарства;
- організаційно-господарський рівень розвитку тваринницьких галузей [10, с.

522].

Організаційно-виробничий процес ведення галузі має містити раціональну структуру статевих і вікових груп тварин відповідно до спеціалізації у скотарстві, тобто таку, яка забезпечує швидкі темпи нарощування поголів'я великої рогатої худоби, збільшення виробництва високоякісної продукції за мінімальних витрат. Саме від такого співвідношення груп тварин залежать темпи відтворення стада. Відтворення стада – це комплекс заходів, спрямованих на підтримку (просте) чи збільшення (розширене) чисельності поголів'я великої рогатої худоби. За простого відтворення значну частину поголів'я тварин складають корови, за розширеного – молодняк, у результаті чого виробництво продукції збільшується.

За простого відтворення стада, коли поголів'я худоби є стабільним, у структурі стада повинно бути 32-45% корів, відповідно до спеціалізації. Решта – молодняк, передусім ремонтні телиці до одного року і старші за рік, нетелі та молодняк на відгодівлі [13, с. 16].

Аналізуючи табл. 1, в якій наведено співвідношення груп тварин у Львівській області за 1991 – 2012 рр., ми спостерігаємо зменшення поголів'я великої рогатої худоби протягом досліджуваного періоду, яке певним чином змінило статеву-вікову структуру стада. Частка корів у цьому співвідношенні помітно збільшилася і сягнула у 2012 р. до 65,6%, що на 28,7% більше порівняно з 1991 р. Кількість телиць від 1 до 2 років станом на 1 січня 2012 р. становила 16,2 тис. голів, або 6,8% у структурі стада, а телиць віком від 2 років і старших – 4,9 тис. голів, що займає 2,1% у співвідношенні статевих і вікових груп тварин в усіх категоріях господарств Львівської області. Тобто молодняк у структурі поголів'я великої рогатої худоби становив у 2012 р. 8,9%. На жаль, у статистичних збірниках немає деталізованої структури стада, до якої ще входила б група тварин «телиці до року».

Учені пропонують у своїх наукових дослідженнях таку традиційну структуру стада, в якій поголів'я дійних корів займає 60-65%, нетелі – 10-11%, телиці старші, ніж один рік – 11-12%, телиці до року – 12-13% [14, с. 121]. Тривалість використання корів впливає на співвідношення груп тварин у стаді. Якщо цей термін короткий, необхідно більше залишати молодняку худоби в поголів'ї. Понадремонтний молодняк, який призначений на забій, у м'ясному скотарстві займає значну частку у стаді.

Порівнюючи існуючу структуру стада тварин у сільськогосподарських підприємствах і в господарствах населення, можна зазначити, що все ж таки у господарствах населення частка корів більша (68,7%). У сільськогосподарських підприємствах з кожним роком значно скорочується поголів'я корів у стаді великої рогатої худоби, хоча, відповідно до загальної кількості цих видів тварин, частка їх збільшилася на 12,2% у 2012 р. порівняно з 1991 р.

Статеві-вікова структура поголів'я великої рогатої худоби певним чином зумовила обсяги виробництва продукції скотарства в аграрних формуваннях Львівщини (табл. 2). Виробництво молока в усіх категоріях господарств у 2011 р. становило 58,1% від рівня 1990 р., хоча у господарствах населення цей показник збільшився на 22,3% порівняно з 1990 р. Виробництво яловичини і телятини у сільськогосподарських підприємствах у 2011 р. становило 4,6% від рівня 1990 р., а в господарствах населення цей показник збільшився на 390,5% порівняно з показником 1990 р.

Таблиця 1

Статеві-вікова структура поголів'я великої рогатої худоби у Львівській області (на кінець року), тис. голів*

Статеві-вікова група тварин	Рік						2012 р. до 1991 р., %
	1991		2001		2012		
	тис. гол.	%	тис. гол.	%	тис. гол.	%	
Усі категорії господарств							
Велика рогата худоба	1095,4	100	565,6	100	237,6	100	21,7
у тому числі: корови	404,7	36,9	337,0	59,6	155,9	65,6	38,5
телиці від 1 до 2 років	47,7	4,4	28,1	5,0	16,2	6,8	34,1
телиці від 2 років і старші	47,9	4,4	17,4	3,1	4,9	2,1	10,2
бугаї-плідники	0,4	0,04	0,4	0,1	0,6	0,3	150
Велика рогата худоба	695,8**	100	103,4	100	24,2	100	3,5
	399,6***	100	462,2	100	213,4	100	53,4
у тому числі: корови	185,2	26,6	36,2	35,0	9,4	38,8	5,1
	219,5	54,9	300,8	65,1	146,5	68,7	66,7
телиці від 1 до 2 років	23,3	3,3	3,5	3,4	1,2	5,1	5,2
	24,4	6,1	24,6	5,3	15,0	7,0	61,5
телиці від 2 років і старші	43,0	6,2	12,3	11,9	1,4	5,8	3,3
	4,9	1,2	5,1	1,1	3,7	1,7	75,5
бугаї-плідники	0,4	0,1	0,2	0,2	0,1	0,4	25
	-	-	0,2	0,04	0,5	0,2	-

* Тут і надалі використано матеріали статистичних збірників [11; 12].

** Чисельник – сільськогосподарські підприємства.

*** Знаменник – господарства населення.

Таблиця 2

Виробництво продукції скотарства за категоріями господарств Львівщини, тис. т

Рік	Усі категорії господарств	Сільськогосподарські підприємства	Господарства населення	
1990	1083,9*	588,1	495,8	
	148,4**	135,8	12,6	
1995	961,2	275,4	685,8	
	94,0	54,3	39,7	
2000	1032,0	66,0	966,0	
	58,5	9,7	48,8	
2005	930,4	31,2	899,2	
	68,5	3,8	64,7	
2011	629,6	23,1	606,5	
	55,5	6,3	49,2	
2011 р. до, %	1990 р.	58,1	3,9	122,3
		37,4	4,6	390,5
	2000 р.	61,0	35,0	62,8
		94,9	64,9	100,8

* Чисельник – молоко.

** Знаменник – яловичина і телятина.

Із наведених даних видно, що виробництво молока в усіх категоріях господарств Львівщини протягом досліджуваного періоду зменшується. Виробництво яловичини і телятини протягом тих самих років теж спадає як у всіх категоріях господарств, так і в сільськогосподарських підприємствах зокрема. Треба зауважити, що у господарствах населення виробництво збільшилося впродовж 1990–2011 рр. Така ситуація склалася тому, що у господарствах населення молодняк худоби реалізують на м'ясо у молодому віці, що зумовлює збільшення питомої ваги корів у стаді. Отже, понадремонтний і ремонтний молодняк становить меншу частку у загальному поголів'ї, що у свою чергу свідчить про недовикористання можливостей цієї групи тварин для відтворення основного стада і, що найважливіше, для виробництва продукції скотарства.

Щодо економічних показників розвитку скотарства, то виробництво м'яса великої рогатої худоби залишається збитковим, рівень збитковості у 2011 р. становить -19,1% (для порівняння у 2000 р. – -51,4%). Проте виробництво забезпечує прибутковість молочного скотарства, рівень рентабельності якого у 2011 р. становив 23,6%, тоді як у

2000 р. рівень збитковості сягав -12,7%. Така ситуація певною мірою зумовлена тим, що протягом останніх років зросли ціни на продукцію молочного скотарства.

На рис. ми відобразили науково обґрунтовані норми співвідношення груп тварин у стаді [14, с. 121] відповідно до напрямів спеціалізації скотарства. Звичайно, не тільки структура стада впливає на його розвиток. Досить важливим є також підвищення продуктивності тварин і збільшення поголів'я худоби на основі всебічного зміцнення кормової бази, використання високопродуктивних порід, поліпшення селекційно-племінної роботи, впровадження передових технологій тощо.

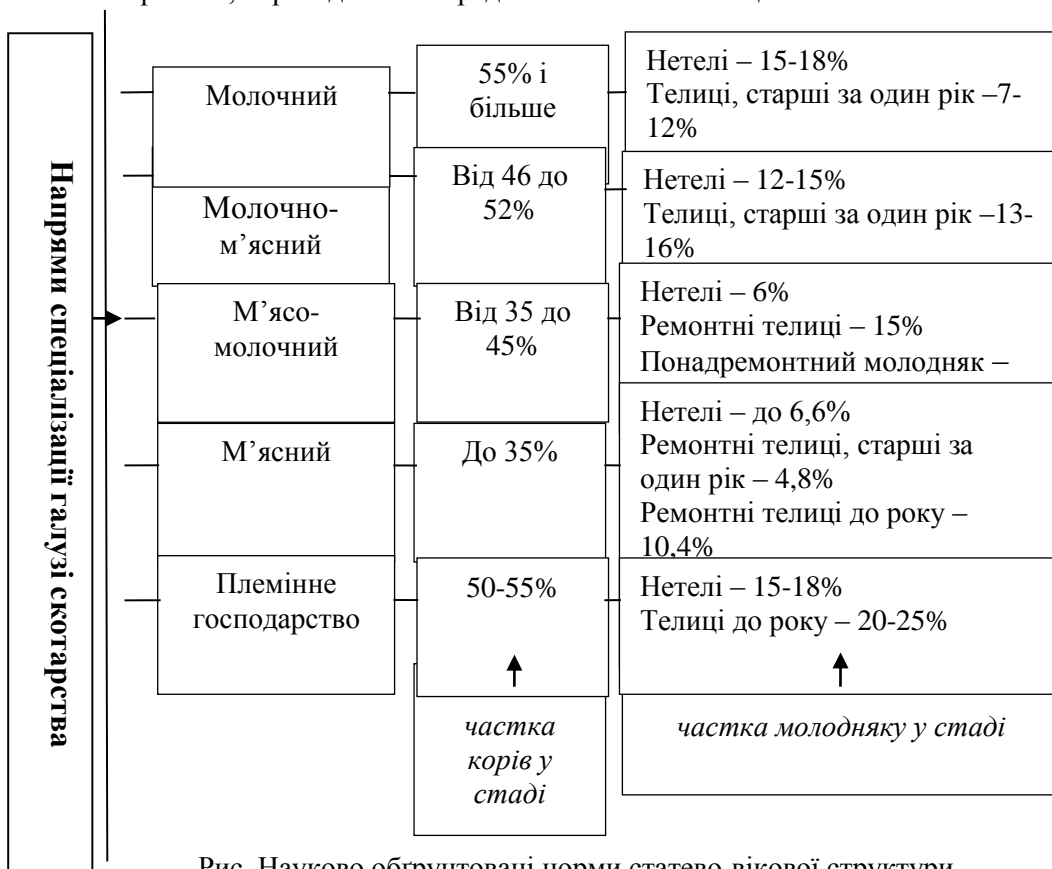

Рис. Науково обґрунтовані норми статеві-вікової структури поголів'я великої рогатої худоби.

Висновки. Отож, можна стверджувати, що питома вага корів у стаді великої рогатої худоби у господарських формуваннях Львівщини зросла в усіх категоріях господарств. Постає питання: добре це чи погано і чому така ситуація склалася? Причина в тому, що господарства значно зменшили поголів'я тварин за досліджуваний період. Саме тому скотарство із розширеного перейшло на просте відтворення стада. При цьому характерною особливістю є те, що зменшується кількість молодняку, а кількість корів збільшується. Такі зміни вказують, що структура стада великої рогатої худоби, на жаль, є нерациональною, тобто не розвивається на перспективу. Це у свою чергу призводить до

загального скорочення поголів'я великої рогатої худоби, зниження обсягів виробництва продукції, що є основною причиною занепаду. Тому в сьгоднішніх умовах і на майбутнє варто приділяти значну увагу збільшенню поголів'я тварин і поліпшенню їх структури. Звичайно, що це не єдина причина, яка негативно впливає на розвиток галузі. Саме тому вважаємо, що проблему ефективності ведення скотарства необхідно вирішувати у комплексі, враховуючи дію усіх чинників, які зумовлюють його результативний розвиток.

Бібліографічний список

1. Березівський П. С. Відродження галузі скотарства у сільськогосподарських підприємствах Львівської області / П. С. Березівський // Економіка АПК. – 2010. – № 2. – С. 15-20.
2. Стратегія розвитку м'ясного скотарства в Україні у контексті національної продовольчої безпеки / Укр. акад. аграр. наук ; Ін-т розведення і генетики тварин ; за ред. М. В. Зубця, І. В. Гузева. – К. : Аграрна наука, 2005. – 176 с.
3. Канцевич С. І. Підвищення економічної ефективності виробництва молока / С. І. Канцевич // Економіка АПК. – 2010. – № 5. – С. 23-28.
4. Саблук П. Т. Розвиток інституцій удосконалення механізму реформування аграрного сектору економіки / П. Т. Саблук // Економіка АПК. – 2010. – № 10. – С. 3-10.
5. Шиян Н. І. Диференціація споживання молока і молочних продуктів у регіонах / Н. І. Шиян // Економіка АПК. – 2010. – № 10. – С. 11-17.
6. Шульський М. Г. Зональні особливості виробництва продукції скотарства господарськими формуваннями Львівщини / М. Г. Шульський // Трансформація сільського господарства та села: ювілейний зб. наук. статей / заг. ред. Ю. Е. Губені. – Львів : ЛНАУ, 2010. – С. 316-328.
7. Воробець С. Динамічна модель виробництва продукції тваринництва / С. Воробець, О. Жученко // Вісник Львівського національного аграрного університету : економіка АПК. – 2010. – № 17(2). – С. 397-403.
8. Нусратуллин В. К. Имитационные системы в планировании животноводства : [монография] / В. К. Нусратуллин. – Уфа : БНЦ УрО АН СРСР, 1991. – 176 с.
9. Скрипка А. Г. Моделирование оборота стада на ЭВМ. Методы оптимизации управления сельскохозяйственным производством / А. Г. Скрипка. – К. : Урожай, 1971. – С. 144-187.
10. Азізов С. П. Організація аграрного виробництва і бізнесу : підручник / С. П. Азізов, П. Т. Саблук, П. К. Канінський ; за ред. С. П. Азізова, П. Т. Саблука. – К. : ННЦ ІАЕ, 2006. – 788 с.
11. Тваринництво Львівщини : стат. зб. / за ред. Г. М. Корисько. – Львів, 2012. – 144 с.
12. Сільське господарство Львівщини : стат. зб. / за ред. Г. М. Корисько. – Львів, 2012. – 171 с.
13. Ринок молока і молочних продуктів у Львівській області / П. Музика, А. Доманський, Г. Черевко, І. Гавука // Аграрна економіка. – 2010. – Т. 3, № 1-2. – С. 14-26.
14. Технологія виробництва молока і яловичини / [В. І. Костенко, Й. З. Сірацький, Ю. Д. Рубан та ін.] ; за ред. В. І. Костенка. – К. : Аграрна освіта, 2010. – 530 с.

Макар І. Формування структури поголів'я великої рогатої худоби у господарствах Львівщини

Проведено аналіз статеві-вікової структури поголів'я великої рогатої худоби у Львівській області протягом 1991 – 2011 рр. На основі результатів дослідження запропоноване раціональне співвідношення груп тварин у стаді для ефективного ведення скотарства.

Ключові слова: структура стада, статеві-вікові групи тварин, відтворення стада, планування структури стада.

Makar I. Forming of structure of cattle depending farms in Lviv

The gender and age structure of cattle in Lviv region during 1991 – 2011 were analyzed on the basis of our research. The rational relationship of animals groups in the herd for the effective conduct of animal husbandry was proposed.

Key words: herd structure, sex-age groups of animals, herd reproduction, herd structure planning.

Макар И. Формирование структуры поголовья крупного рогатого скота в хозяйствах Львовщины

В статье проведен анализ поло-возрастной структуры поголовья крупного рогатого скота во Львовской области на протяжении 1991 – 2011 гг. На основании результатов исследования предложено рациональное соотношение групп животных в стаде для эффективного ведения скотоводства.

Ключевые слова: структура стада, поло-возрастные группы животных, воспроизводство стада, планирование структуры стада.